

DOI : 10.33274/2079-4762-2019-45-1-126-136

УДК: 338.48(045)

Снігур К. В.,
асистентДонецький національний університет економіки і торгівлі
імені Михайла Туган-Барановського,
Кривий Ріг, Україна,
e-mail: snigur@donnuet.edu.ua**ДИНАМІКА МІЖНАРОДНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОТОКІВ УКРАЇНИ:
СТАН, ТЕНДЕНЦІЇ ТА НАПРЯМИ ОПТИМІЗАЦІЇ**

UDC: 338.48(045)

Snihur K. V.,
Assistant ProfessorDonetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tugan-Baranovsky,
Krivyi Rih, Ukraine,
e-mail: snigur@donnuet.edu.ua**DYNAMICS OF INTERNATIONAL TOURIST FLOWS OF UKRAINE:
STATE, TRENDS AND DIRECTIONS OF OPTIMIZATION**

Мета — дослідження динаміки міжнародних туристичних потоків України, оцінювання їх сучасного стану та визначення напрямів удосконалення.

Методика. Основні наукові результати дослідження одержано з використанням комплексу загальнонаукових і спеціальних методів, а саме: абстрактно-логічного (при визначенні основних тенденцій і напрямів оптимізації міжнародних туристичних потоків в Україні), статистичного методу (для оброблення та аналізу інформації щодо кількості учасників міжнародного в'їзного та виїзного туризму), системного аналізу та синтезу (для встановлення особливостей розвитку туристичних потоків в Україні), абстрактно-теоретичного методу (для теоретичного узагальнення та формування висновків).

Результати. Під час дослідження встановлено, що туристична галузь України починає відновлювати свої показники на світовому ринку туристичних послуг. Починаючи з 2015 р. прослідковується незначна позитивна динаміка в в'їзного туризму. Так, у 2015 р. кількість іноземних туристів становила 12,4 млн осіб, у 2016 р. — 13,3 млн осіб, 2017 р. — 14,2 млн осіб, у 2018 р. — 14,8 млн. осіб, а порівняно з 2014 р. показник туристичних прибуттів зріс на 16,5 % у 2018 р. Щодо виїзного туризму, даний туристичний потік має стабільний зростаючий характер з 2000 р. У 2013 р. кількість виїзних туристів зросла майже у півтора рази, відповідно до 2010 р. та становила 24,6 млн. осіб. У 2014 р. відбулося незначне падіння показників до позначки 22,4, млн. осіб, що було зумовлене складною воєнно-політичною ситуацією на Сході України. Однак уже у 2015 р. показник зріс до 23,7 млн осіб. Останні три роки спостерігається позитивна динаміка виїзних туристичних потоків, і у 2018 р. кількість виїзних туристів сягнула 26,5 млн. осіб, що удвічі перевищує показники 2000-х років та в 1,8 разів — показник кількості іноземних туристів, які в'їхали до України.

Аналіз структури туристичних потоків вказує на збільшення кількості виїзних туристів, які під час організації поїздок обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності. У структурі туристичного потоку цей показник зріс з 14,1 % у 2000 р. до 28,8 % у 2010 р. та 81,6 % у 2018 р. Кількість іноземних туристів, які відвідали Україну зменшилося з 18,8 % у 2000 р. до 14,7 % у 2010 р. та 1,4 % у 2018 р. Частка внутрішніх туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України, склала 67,1 % у 2000 р. до 28,5 % у 2010 р. та 17,0 % у 2018 р. У 2010 р. відбувся перерозподіл у структурі ринку туристичних послуг. Якщо у 2009 р. туристичні підприємства України були орієнтовані на обслуговування внутрішніх туристів, то вже у 2010 р. — на виїзних. Слабкий характер зростання міжнародних туристичних потоків в Україні свідчить про те, що у процесі забезпечення сталого розвитку сфери туризму, перетворення її у високорентабельну, інтегровану у світовий ринок галузь, актуальним залишаються питання відповідності нормативно-правової бази туризму європейським стандартам, державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та

© К. В. Снігур, 2019

місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту та суттєвого вдосконалення туристичної інфраструктури.

Ключові слова: туризм, міжнародний туризм, туристичні потоки, учасники міжнародного туризму, туристи, іноземні туристи, в'їзний туризм, виїзний туризм, динаміка туристичних потоків, тенденції туристичних потоків.

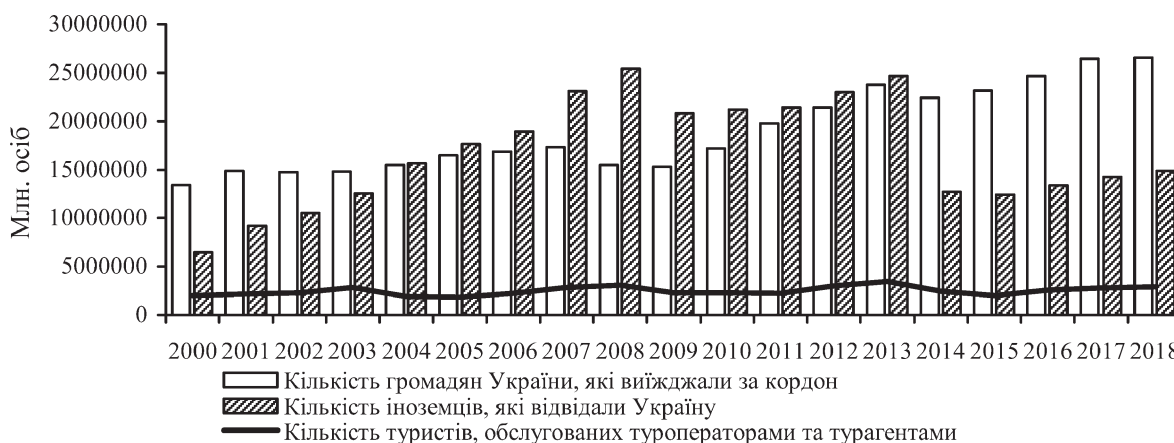
Постановка проблеми. Ринок туристичних послуг набуває дедалі більшого значення для розвитку світової економіки. За даними Всесвітньої туристичної організації, частка туризму у світовому ВВП становить близько 10 %, а на частку міжнародного туризму припадає 6 % загального обсягу світового експорту товарів та близько 30 % експорту послуг. Кожне 11-те робоче місце у світі відноситься до сфери туризму. Прогнозується, що до 2030 р. кількість міжнародних туристичних відвідувань зросте до 1,8 млрд туристів [1]. Проте туристична індустрія України розвивається темпами, нижчими за середньосвітові. За даними Всесвітньої ради подорожей і туризму (WTTC), у 2016 р. прямий внесок туристичного сектору економіки України у ВВП становив 29,0 млрд грн (1,4 % від загального ВВП), але прогнозується його щорічне зростання на 2,9 % до 2026 р. Кількість зайнятих у сфері туризму становила 214,5 тис. осіб (1,2 % від загальної кількості зайнятих в економіці). В Україні розмір інвестицій у 2016 р. у туристичну галузь скоротився вдвічі, порівняно з 2010 р., і становив до 2 % загальних інвестицій, що істотно нижче за показники країн Східної і Центральної Європи [2]. Тому, першочерговим завданням у розвитку національної економіки є розв'язання системних проблем у сфері туризму, таких як: неефективне та нераціональне використання туристичного та рекреаційного потенціалу, відсутність розгалуженої системи інформаційно-рекламного забезпечення діяльності галузі та туристичних представництв за кордоном, низький темп зростання в'їзних туристичних потоків. На меті «Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року» [3] є визначення туризму одним з основних пріоритетів держави, і завдяки впровадженню економіко-правових механізмів успішного ведення туристичного бізнесу, інвестиційних механізмів розвитку туристичної інфраструктури та інформаційно-маркетингових заходів з формування туристичного іміджу України, збільшити кількість іноземних туристів, які в'їжджають до України у 2022 р. удвічі, а у 2026 р. у 2,5 [1]. Розроблення таких механізмів та забезпечення їх ефективності передбачає здійснення різнопланових досліджень основних показників діяльності туристичної сфери, а особливо динаміки та основних тенденцій формування міжнародних туристичних потоків.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання дослідження міжнародних туристичних потоків є доволі поширеним у працях науковців. Так, О. Король [4] у своїх аналітичних дослідженнях висвітлює загальносвітову динаміку туристичних потоків та відзначає, що лідерами з помітним відривом є Франція, Іспанія та США. На них разом у 2016 р. припадало близько 20 % міжнародних туристичних прибуттів і 28 % доходів від іноземного туризму. Франція впродовж багатьох років залишається беззаперечним лідером за кількістю прибуттів — майже 80 млн, а США вирізняються гігантськими доходами — понад 170 млрд. US\$. Загалом, більше половини міжнародних туристичних потоків припадає на Європейський туристичний регіон, а найчастіше тут відвідують середземноморські дестинації. Автор наголошує, що міжнародному туризму сприяють високий рівень розвитку країн походження і призначення туристів, що забезпечує високі споживчі витрати та розвинуту туристичну інфраструктуру. Також збільшують кількість туристичних прибуттів відкриті кордони та транспортна доступність, комфортний клімат у поєднанні з морськими акваторіями [4]. О. Хмелевський та М. Кошівська [5], відстежуючи динаміку розвитку туризму в Україні, визначають, що основними завданнями у напрямі євроінтеграції у сфері туризму мають бути: розроблення нормативно-правових актів щодо сприяння залученню іноземних інвестицій для розвитку туристичної інфраструктури, створення структурних підрозділів із питань туризму в обласних та місцевих державних адміністраціях, гармонізація кваліфікаційних вимог і стандартів вищої освіти у ВНЗ, що забезпечують підготовку фахівців для сфери туризму, підвищення ефективності

використання фінансових ресурсів, що виділяються ЄС на підтримку сфері туризму в Україні [5]. Частку джерел дослідження становлять звіти Всесвітньої туристичної організації (UNWTO) [1], Всесвітньої ради подорожей і туризму (WTTC) [2], Державної служби статистики України [6], [7], [8] та Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [9], [10]. Однак слід зазначити, що наявні статистичні матеріали мають лише загальний характер і не відображають реального стану розвитку туристичної галузі України.

Мета статті — дослідження динаміки міжнародних туристичних потоків України, оцінки їх сучасного стану та визначення напрямів удосконалення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Найцілковіше розвиток туризму відображають показники чисельності учасників міжнародного туризму (рис. 1).

Рисунок 1 — Динаміка чисельності міжнародних туристичних потоків в Україні (розроблено автором на основі [6, 9, 10], 2014–2018 рр. вказані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях)

Для динаміки в'їзних туристичних потоків характерною є наявність п'яти яскраво виражених періодів, три з яких плавного зростання, два — різкого падіння. Так, період 2000–2008 рр. характеризується позитивною тенденцією. Число туристичних прибуттів за цей період збільшилося майже у чотири рази. Якщо у 2000 р. показник міжнародних прибуттів становив 6,4 млн. осіб, то у 2008 р. він сягав 25,4 млн осіб. Стрімкий спад кількості туристів, які відвідали Україну у 2009 р., став наслідком світової фінансово-економічної кризи 2008 р. Кількість міжнародних прибуттів за цей рік склала 20,8 млн. осіб. Стабілізація та поступове зростання в'їзного туристичного потоку відбуваються з 2010 р., і вже у 2013 р. кількість іноземних туристів становила 24,7 млн осіб. У 2014 р., у зв'язку із проведенням антитерористичної операції на окупованих територіях Луганської й Донецької областей та анексованому Криму, і відповідно, втратою важливих для розвитку туристичної галузі територій, кількість іноземних громадян, які відвідали Україну, знизилася майже вдвічі, і становила 12,7 млн. осіб. Утім, починаючи з 2015 р., прослідковується незначна позитивна динаміка іноземного туризму. Так, у 2015 р. кількість іноземних туристів становила 12,4 млн осіб, 2016 р. — 13,3 млн осіб, 2017 р. — 14,2 млн осіб, а у 2018 р. — 14,8 млн осіб.

Щодо виїзного туризму, то цей потік має зовсім іншу динаміку. Кількість громадян України, які виїжджали за кордон протягом аналізованого періоду, постійно зростає. За період з 2000 р. до 2007 р. показник виїзду українців зріс з 13,4 млн. осіб до 17,3 млн. осіб. Поступове зниження кількості виїзних туристів простежується з 2007 р. по 2009 р., про що свідчать показники: у 2007 р. з туристичною метою за кордон виїхало 17,3 млн. осіб, 2008 р. — 15,4 млн осіб, а у 2009 р. — 15,3 млн осіб. Однак уже з 2010 р. показник виїзду зростає до рівня 2007 р. та поступово збільшується. У 2013 р. кількість виїзних туристів зростає майже у півтора рази та становила 24,6 млн. осіб. У 2014 р. відбулося незначне падіння показників до позначки 22,4, млн осіб, що було зумовлене складною воєнно-політичною

ситуацією на Сході України. Однак уже у 2015 р. показник зріс до 23,7 млн осіб. Останні три роки спостерігається позитивна динаміка виїзних туристичних потоків, і у 2018 р. кількість виїзних туристів сягнула 26,5 млн. осіб, що удвічі перевищує показники 2000-х років.

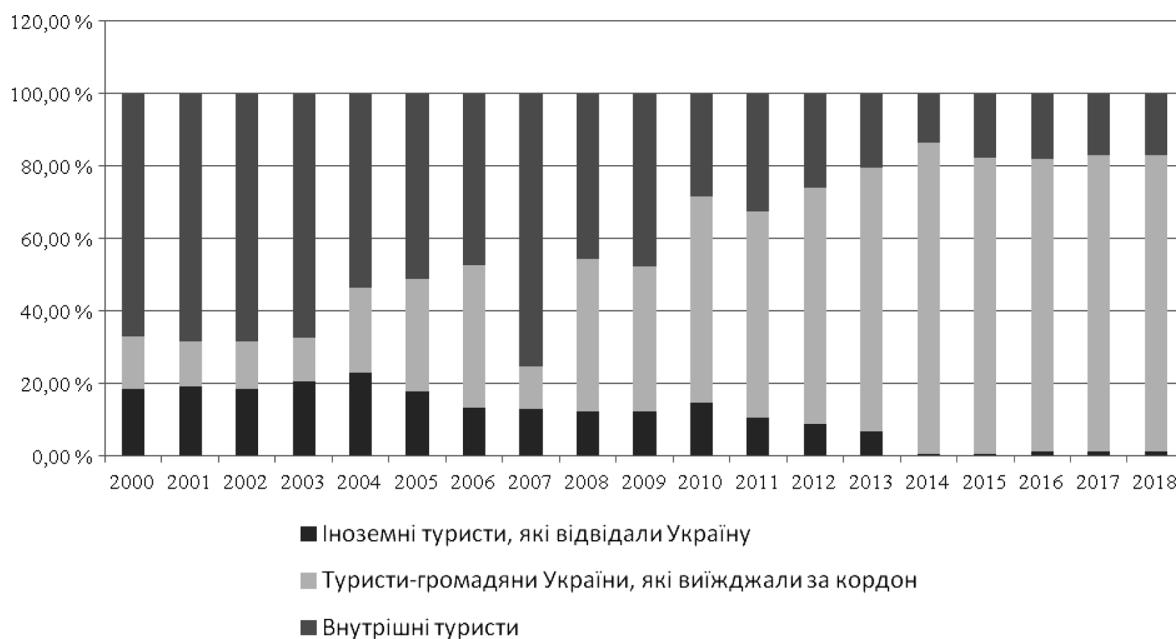
Дані рис. 1 свідчать, що лише частина учасників міжнародного туризму під час організації поїздок обслуговувались туристичними операторами чи туристичними агентствами, що є посередниками на ринку туристичних послуг. Кількість туристів, які під час поїздок користувалися послугами таких підприємств з 2000 р. до 2003 р., зросла з 2,0 до 2,8 млн осіб відповідно. Зменшення динаміки кількості туристів, обслугованих суб'єктами туристичної діяльності, до 1,8 млн. осіб у 2004 та 2005 р., пояснюється збільшенням частки туристичного збору та стрімким підвищенням цін на послуги турагентств і туроператорів. Однак із 2006 р. починається зростання чисельності туристів, що скористалися послугами туристичних підприємств, і у 2008 р. цей показник становив 2,5 млн осіб. Падіння 2009–2011 рр. — фінансово-економічна криза, після якої відбулася стабілізація туристичного потоку у 2010–2011 рр. У 2012 р. спостерігається зростання кількості туристів на 36,4 % порівняно з попереднім роком, а у 2013 р. — зростання ще на 15,1 %.

Однак уже у 2014 р. кількість обслугованих туристів суб'єктами туристичної діяльності України зменшилася на 1,0 млн осіб, що склало 29,8 % порівняно з 2013 р., а у 2015 р. ще на 0,4 млн. осіб, тобто ще на 17 %.

З 2016 р. простежується позитивна тенденція щодо кількості туристів, обслуговуваних туристичними підприємствами. У 2016 на 26,2 %, у 2017 на 38,9 %, а у 2018 на 43,4 %, порівняно з 2015 р. Державна прикордонна служба реєструє зростання кількості осіб, що самостійно займаються організацією туристичної поїздки. Переважна більшість туристів як організованих, так і неорганізованих, дедалі все частіше використовує інформацію в мережі Інтернет та вільний доступ до придбання туристичних послуг, що дозволяє якнайменше звертатися до послуг турагентів і туроператорів. Як правило, вони користуються послугами розміщення, харчування чи іншими послугами, без посередництва вітчизняних туроператорів, що впливало би на підвищення вартості сервісного обслуговування готелями чи санаторіями. Крім того, закордонні туристичні фірми мають можливість укладення договорів безпосередньо з готелями, санаторіями, базами відпочинку. Ще одним варіантом перебування туристів є приватний сектор, послуги з розміщення у якому туристичними фірмами майже не надаються.

За результатом аналізу учасників туризму, що під час організації поїздок обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності, простежується тенденція до збільшення частки виїзного туризму, кількість людей, що від'їжджають із країни, значно перевищує кількість тих, що її відвідують. Крім того, за рахунок послаблення рівня зацікавленості населення до національних туристичних ресурсів та невиправдано високими цінами на туристичні послуги, відбулося значне зменшення кількості внутрішніх туристів (рис. 2).

Аналіз структури туристичних потоків вказує на збільшення кількості виїзних туристів — громадян України у структурі туристичного потоку з 14,1 % у 2000 р. до 28,8 % у 2010 р. та 81,6 % у 2018 р. Кількість іноземних туристів, які відвідали Україну зменшилась з 18,8 % у 2000 р. до 14,7 % у 2010 р. та 1,4 % у 2018 р. Частка внутрішніх туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України, становила 67,1 % у 2000 р. до 28,5 % у 2010 р. та 17,0 % у 2018 р. У 2010 р. відбувся перерозподіл у структурі ринку туристичних послуг. Якщо у 2009 р. туристичні підприємства України були орієнтовані на обслуговування внутрішніх туристів, то вже у 2010 р. — на виїзних, оскільки виїзний туризм не потребує капіталовкладень у туристичну індустрію і створення туристичного продукту. Таким чином, при виїзному туризмі підприємства, що займаються наданням туристичних послуг, мають можливість отримувати стабільні прибутки, за рахунок використання відпрацьованих туристичних маршрутів. При в'їзному ж туризмі, за рахунок валютних надходжень, поповнюється державний бюджет і створюються робочі місця в туристичній та суміжних галузях господарства. Натомість внутрішній туризм потребує значних капіталовкладень і не гарантує великих зисків. З колишньої країни-реципієнта Україна перетворилась на країну-генератора туристичних потоків виїзного туризму.

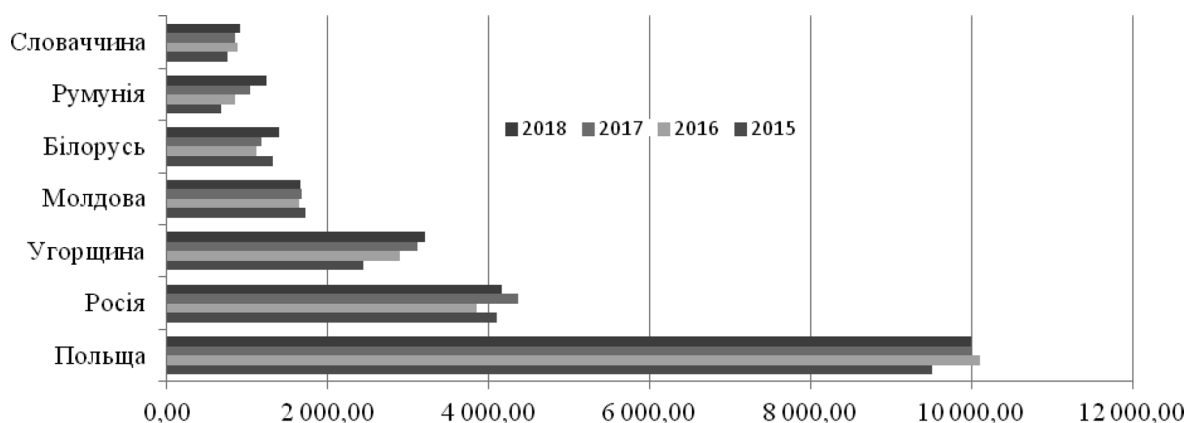
Рисунок 2 — Структура туристичних потоків, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України (розроблено автором на основі [6], 2014–2018 рр. вказані без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та тимчасово окупованих територій у Донецькій та Луганській областях.

Найчастіше громадяни України відвідують прикордонні країни: Польщу, Росію, Угорщину, Молдову, Білорусь, Румунію, Словаччину (табл. 1).

Таблиця 1 — ТОП-20 країн, до яких найчастіше подорожують громадяни України (розроблено автором на основі [6, 8, 9])

№ з/п	Країна	2015	2016	2017	2018
1	Польща	9505,7	10111,1	9991,0	10000,5
2	Росія	4110,0	3859,8	4376,4	4162,7
3	Угорщина	2442,1	2893,4	3118,8	3219,3
4	Молдова	1727,3	1655,8	1680,4	1665,5
5	Білорусь	1325,5	1114,5	1186,5	1400,1
6	Румунія	678,7	857,7	1045,4	1236,7
7	Туреччина	510,5	930,7	1185,1	1192,5
8	Єгипет	350,9	417,9	733,6	1131,7
9	Словаччина	755,2	886,1	854,7	917,7
10	Німеччина	294,8	276,0	344,2	533,9
11	Італія	113,4	122,3	173,6	287,3
12	ОАЕ	137,4	150,7	166,6	184,5
13	Ізраїль	129,3	146,4	155,1	148,9
14	Австрія	106,5	105,9	115,4	147,3
15	Іспанія	60,7	89,6	113,0	146,2
16	Греція	101,3	96,4	104,8	134,8
17	Грузія	81,6	104,5	112,0	121,1
18	Франція	98,4	92,7	106,7	116,7
19	Чехія	52,7	41,8	73,5	88,6
20	Кіпр	57,3	80,0	58,3	83,5
	Всього	23171,2	24668,2	26437,4	27810,9

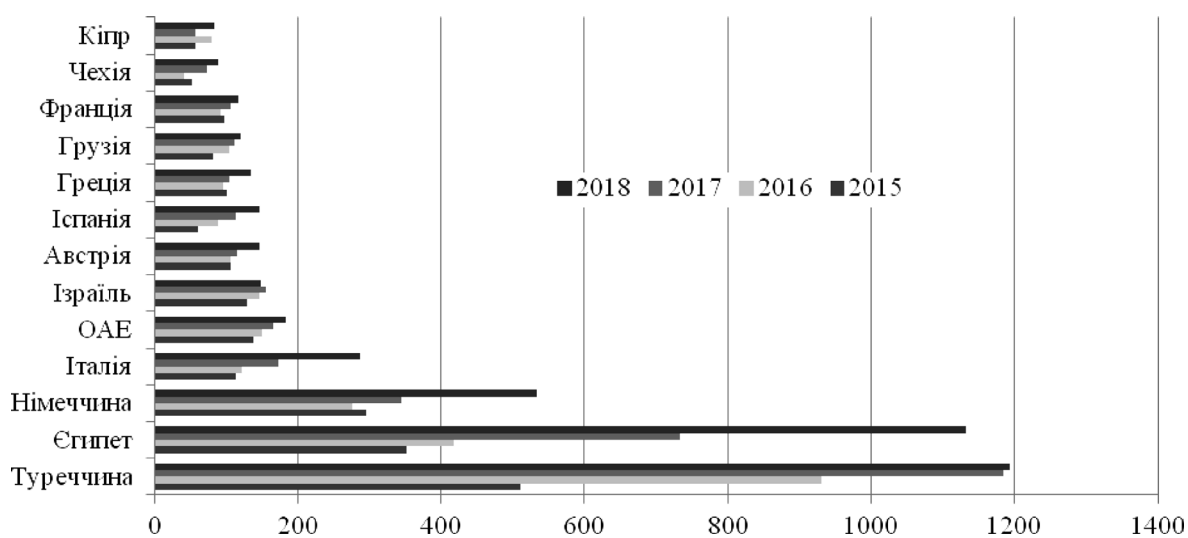
У 2018 р. році частка кількості українських громадян, подорожуючих за кордон до прикордонних країн, становила близько 81,3 % виїзного туристичного потоку, зі зменшенням відвідувань Росії та Молдови (рис. 3).

Рисунок 3 — Динаміка виїзду українських громадян до прикордонних країн (розроблено автором на основі [6, 7, 10])

У 2018 р. порівняно з 2015 р. відбулося значне зростання туристичних прибуттів українців до Польщі — 5,21 %, Росії — 1,28 %, Угорщини — 31,83 %, Білорусі — 5,63 %, Румунії — 82,22 % та Словаччини — 21,52 % і зменшення з Молдови — 3,58 %.

Серед не прикордонних країн лідерами за кількістю відвідувань громадянами України переважають країни з розвинутим курортним туристичним сервісом: Туреччина, Єгипет, Німеччина, Італія та Об'єднані Арабські Емірати (рис. 4).

Рисунок 4 — Динаміка виїзду українських громадян до неприкордонних країн (розроблено автором на основі [6, 7, 10])

Зростання кількості подорожей у 2018 р. порівняно з 2015 р. відбулося до Ізраїлю — 15,16 %, Франції — 18,60 %, Греції — 33,07 %, ОАЕ — 34,28 %, Австрії — 38,31 %, Кіпру — 45,72 %, Грузії — 48,41 %, Чехії — 68,12 %, Німеччини — 81,11 %, Туреччини — 133,59 %, Іспанії — 140,86 %, Італії — 153,35 % та Єгипту — 222,51 %. Зростання виїзного турпотoku відбулося переважно за рахунок збільшення кількості українських туристів до країн ЄС.

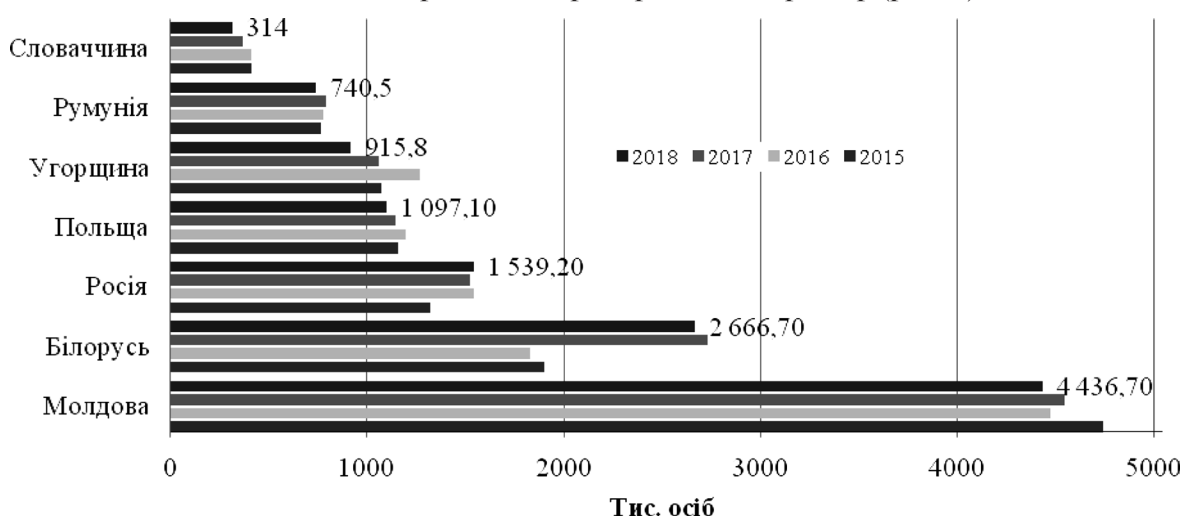
У 2015–2018 рр. спостерігається зростання динаміки в'їзного туризму. Протягом останніх чотирьох років Україну відвідало 54,7 млн осіб. Диференціацію за країнами формування туристичних потоків наведено у табл. 2. Перша п'ятірка країн є незмінною,

Таблиця 2 — ТОП-20 країн, з яких найчастіше подорожують в Україну
(розроблено автором на основі [6, 8])

№ з/п	Країна	2015	2016	2017	2018
1	Молдова	4739,6	4474,2	4548,2	4436,7
2	Білорусь	1898,5	1827,8	2733,0	2666,7
3	Росія	1321,0	1542,6	1521,0	1539,2
4	Польща	1156,9	1195,1	1144,4	1097,1
5	Угорщина	1072,1	1271,2	1059,8	915,8
6	Румунія	765,0	775,8	792,9	740,5
7	Ізраїль	149,6	217,2	261,1	317,8
8	Словаччина	413,2	410,7	366,3	314,0
9	Туреччина	142,9	206,7	275,5	279,2
10	Німеччина	155,8	171,5	210,1	237,9
11	США	108,5	138,2	154,1	184,3
12	Великобританія	54,8	70,4	78,8	116,0
13	Італія	63,3	77,8	84,6	97,6
14	Азербайджан	75,8	105,9	96,1	93,8
15	Литва	35,3	52,3	75,6	93,3
16	Чехія	39,5	49,1	67,7	78,6
17	Франція	46,0	54,3	61,2	66,8
18	Болгарія	35,6	42,2	47,0	50,7
19	Грузія	37,8	48,4	49,3	47,6
20	Казахстан	27,6	37,6	41,5	46,9
	Всього	12886,2	13605,9	14421,2	14206,7

що вказує на стабільність розвитку туризму та відсутність певних нововведень для виходу на інші туристичні ринки.

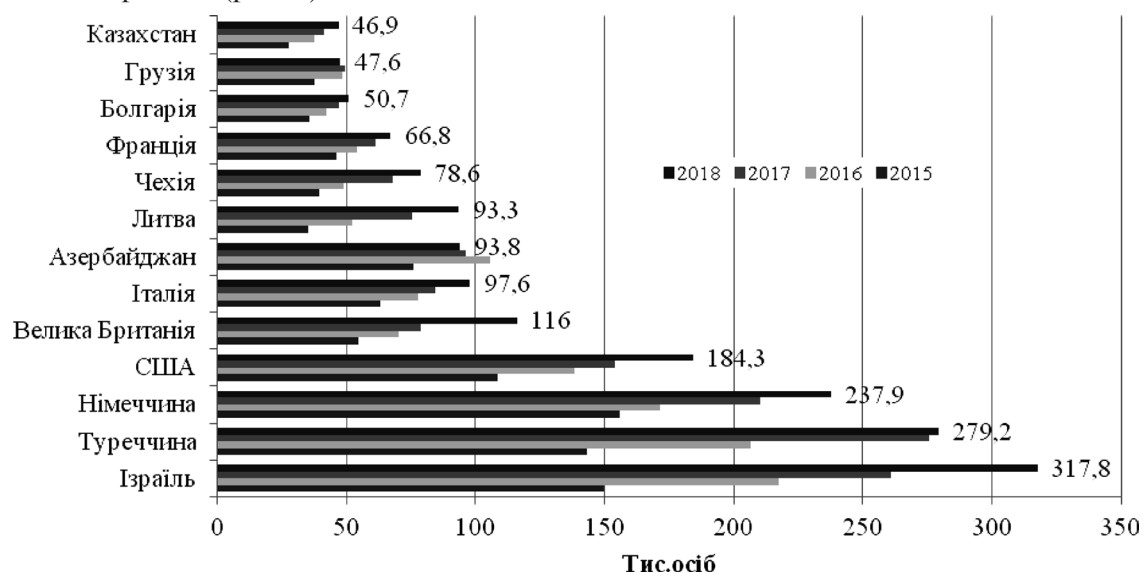
Лідерами за кількістю відвідування України традиційно є прикордонні країни: Молдова, Білорусь, Росія, Польща, Угорщина, Румунія, Словаччина. Характерно, що більшість таких в'їздів мають приватний прикордонний характер (рис. 5).

Рисунок 5 — Динаміка в'їзду іноземних туристів із прикордонних країн
(розроблено автором на основі [6, 8])

Результати аналізу структури в'їзного туристичного потоку з прикордонних країн в Україну у 2018 р. свідчать про зменшення кількості відвідувань туристами з Румунії — 3,20 %, Польщі — 5,17 %, Молдови — 6,39 %, Угорщини — 14,58 %, Словаччини — 24,01 % у порівнянні з 2015 р. На відміну їм частка відвідувань туристами з Білорусі та Росії зросла на 40,46 % та — 16,52 % відповідно.

Серед не прикордонних країн лідерами за кількістю відвідувань національних туристичних об'єктів та курортів стали туристи з Ізраїлю, Туреччини, Німеччини, США та Великої Британії (рис. 6).

Рисунок 6 — Динаміка в'їзду іноземних туристів з не прикордонних країн (розроблено автором на основі [6, 8])

Порівняно з 2015 р. у 2018 р. відбулося значне зростання міжнародних туристичних прибуттів з не прикордонних країн: Азербайджану — 23,75 %, Грузії — 25,93 %, Болгарії — 42,42 %, Франції — 45,22 %, Німеччини — 52,70 %, Італії — 54,19 %, США — 69,86 %, Казахстану — 69,93 %, Туреччини — 95,38 %, Чехії — 98,99 %, Великої Британії — 111,68 %, Ізраїлю — 112,43 %, Литви — 164,31 %. Позитивною тенденцією є збільшення кількості в'їзду до України громадян країн, що найбільше подорожують, зокрема Німеччини, США, Великої Британії, Італії, Франції.

Щодо цілей в'їзду в Україну, то їх структура протягом чотирьох років майже не змінювалася: найбільша частка осіб — 88,8 % — приїздить до України із приватною метою, 6,1 % — з метою туризму, 3,6 % — у службових, ділових, дипломатичних справах, 1,0 % — за культурним і спортивним обміном, релігійною та іншою метою, 0,3 % — заради навчання, 0,1 % — для працевлаштування, 0,1 % — з метою імміграції [7].

На основі аналізу в'їзних туристичних потоків можна визначити три основні напрями їх формування: північно-східний, представлений громадянами Росії та Білорусі, для яких подорожі до України є ностальгійними. Метою переважної більшості цих туристів є сімейний відпочинок на традиційних курортах Чорного й Азовського морів. Частково це тури вихідного дня та гостьовий туризм; західний (Молдова, Польща, Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, США), направленість якого є досить широкою, проте переважають пізнавальні тури до відомих міст України — Києва, Львова, Одеси. Частина осіб в'їжджає до України для налагодження та підтримки ділових контактів. Подібно до попереднього потоку це гостьовий туризм і тури вихідного дня; південний (Туреччина, Ізраїль) — це доволі специфічний потік. Наприклад, громадяни Ізраїлю відвідують Україну здебільшого з релігійною метою, їх поїздки мають яскраво виражений сезонний характер, а громадяни Туреччини в'їжджають до нашої країни часто з комерційними цілями [10].

Перспективними напрямками залучення туристів до України є ринки Китаю та Японії, які є країнами — лідерами постачальників туристів у світі. Наразі маємо такі показни-

ки: за аналізований період до нашої країни щорічно прибувало близько 2,5 тис. туристів із Японії, 1,0 тис. — із Китаю [7].

Висновки. У результаті дослідження встановлено, що туристична галузь України починає відновлювати свої показники на світовому ринку туристичних послуг. Починаючи з 2015 р. прослідковується незначна позитивна динаміка в'їзного туризму. Так, у 2015 р. кількість іноземних туристів становила 12,4 млн. осіб, у 2016 р. — 13,3 млн осіб, 2017 р. — 14,2 млн. осіб, у 2018 р. — 14,8 млн осіб, а порівняно з 2014 р. показник туристичних прибуттів зріс на 16,5 % у 2018 р. Щодо виїзного туризму, даний турпотік має стабільний зростаючий характер з 2000 р. У 2013 р. кількість виїзних туристів зросла майже у півтора рази, відповідно до 2010 р. та становила 24,6 млн осіб. У 2014 р. відбулося незначне падіння показників до позначки 22,4, млн осіб, що було зумовлене складною воєнно-політичною ситуацією на Сході України. Однак уже у 2015 р. показник зріс до 23,7 млн осіб. Останні три роки спостерігається позитивна динаміка виїзних туристичних потоків, і у 2018 р. кількість виїзних туристів сягнула 26,5 млн осіб, що удвічі перевищує показники 2000-х років.

Аналіз структури туристичних потоків вказує і на збільшення кількості виїзних туристів-громадян України, які під час організації поїздок обслуговувалися суб'єктами туристичної діяльності. У структурі туристичного потоку цей показник зріс з 14,1 % у 2000 р. до 28,8 % у 2010 р. та 81,6 % у 2018 р. Кількість іноземних туристів, які відвідали Україну зменшилася з 18,8 % у 2000 р. до 14,7 % у 2010 р. та 1,4 % у 2018 р. Частка внутрішніх туристів, обслуговуваних суб'єктами туристичної діяльності України, склала 67,1 % у 2000 р. до 28,5 % у 2010 р. та 17,0 % у 2018 р. У 2010 р. відбувся перерозподіл у структурі ринку туристичних послуг. Якщо у 2009 р. туристичні підприємства України були орієнтовані на обслуговування внутрішніх туристів, то вже у 2010 р. — на виїзних. Слабкий характер зростання міжнародних туристичних потоків в Україні свідчить про те, що у процесі забезпечення сталого розвитку сфери туризму, перетворення її у високорентабельну, інтегровану у світовий ринок галузь, актуальним залишаються питання відповідності нормативно-правової бази туризму європейським стандартам, державної політики та узгоджених дій усіх органів державної та місцевої влади з розвитку туризму, створення конкурентоспроможного туристичного продукту та суттєвого вдосконалення туристичної інфраструктури.

Список літератури / References

1. UNWTO Tourism Highlights, 2017 Edition. Available at : : <https://www.unwto.org/publication/unwto-tourism-highlights-2017>.
2. World Travel&Tourism Council. Economic Impact Report 2016. Ukraine. Available at : : <https://www.wttc.org/economic-impact/country-analysis/country-reports>.
3. Про схвалення Стратегії розвитку туризму та курортів на період до 2026 року. Сайт Верховної Ради України : Розпорядження Кабінету Міністрів України № 168-р від 16 березня 2017 р. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
- Verkhovna Rada of Ukraine (2017). *Stratehiia rozvytku turyzmu ta kurortiv na period do 2026 roku* [Strategy for the development of tourism and resorts for the period up to 2026]. Available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2017-p>.
4. Король О. Д. Міжнародні туристичні прибуття та доходи від іноземного туризму: загальносвітова динаміка та аналіз за країнами. *Вісник ОНУ. Сер.: Географічні та геологічні науки*. 2017. Т. 22. Вип. 2. С. 104–117. URL : <http://visgeo.onu.edu.ua/article/view/120897>.
- Korol, O. D. (2017). *Mizhnarodni turystychni prybuttia ta dokhody vid inozemnoho turyzmu: zahalnosvitova dynamika ta analiz za krainamy* [International tourist arrivals and revenues from foreign tourism: global dynamics and analysis by country]. *Visnyk ONU. Ser. Heorgrafichni ta heolohichni nauky* [Bulletin of ONU. Ser. Geographical and geological sciences], vol. 22, iss. 2, pp. 104–117. Available at : <http://visgeo.onu.edu.ua/article/view/120897>.
5. Хмелевський О. В., Кошівська М. В. Розвиток туризму в контексті євроінтеграції України. *Приазовський економічний вісник: електрон. наук. журн. Класич. приват. ун-т. Запоріжжя*, 2018. № 2 (07). С. 15–21. URL : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/5.pdf.

Khmelevskiy, O. V. (2018). *Rozvytok turyzmu v konteksti yevrointehratsii Ukrainy* [Development of tourism in the context of European integration of Ukraine]. *Pryazovskiyi ekonomichnyi visnyk* [Pryazovskyi Economic Bulletin], no. 2 (07), pp. 15–21. Available at : http://pev.kpu.zp.ua/journals/2018/2_07_uk/5.pdf.

6. Туристичні потоки. Сайт Державної служби статистики України. URL : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.

State Statistics Service of Ukraine. *Turystychni potoky* [Tourist flows]. Available at : https://ukrstat.org/uk/operativ/operativ2007/tyr/tyr_u/potoki2006_u.htm.

7. В'їзд іноземних громадян в Україну за країнами, з яких вони прибули. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

State Statistics Service of Ukraine. *Vizd inozemnykh hromadian v Ukrainu za krainamy z yakuykh vony prybulu* [Tourist flows]. Available at: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

8. Виїзд громадян України за кордон за країнами, до яких вони виїжджали. Сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

State Statistics Service of Ukraine. *Vyizd hromadian Ukrainy za kordon za krainamy do yakuykh vony vyizhdzhalu* [Tourist flows]. Available at : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

9. Туристичні потоки. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL: <http://www.me.gov.ua>.

Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. *Turystychni potoky* [Tourist flows]. Available at : <http://www.me.gov.ua>.

10. Довідка про динаміку туристичних потоків в Україні. Сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України. URL : <http://www.me.gov.ua>.

Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. *Dovidka pro dynamiku turystychnykh potokiv v Ukraini* [Tourist flows]. Available at : <http://www.me.gov.ua>.

Цель — исследование динамики международных туристических потоков Украины, оценка их современного состояния и определение направлений совершенствования.

Методи. Основные научные результаты исследования получены с использованием комплекса общенаучных и специальных методов исследования, а именно: абстрактно-логического (при определении основных тенденций и направлений оптимизации международных туристических потоков в Украине), статистического метода (для обработки и анализа информации о количестве участников международного въездного и выездного туризма), системного анализа и синтеза (для установления особенностей развития туристических потоков в Украине), абстрактно-теоретического метода (для теоретического обобщения и формирования выводов).

Результаты. Во время исследования установлено, что туристическая отрасль Украины начинает восстанавливать свои показатели на мировом рынке туристических услуг. Начиная с 2015 г. прослеживается незначительная положительная динамика въездного туризма. Так, в 2015 г. количество иностранных туристов составило 12,4 млн чел., в 2016 г. — 13,3 млн чел., 2017 г. — 14,2 млн чел., в 2018 г. — 14,8 млн чел., а по сравнению с 2014 г. показатель туристических прибытий вырос на 16,5 % в 2018 г. Касательно выездного туризма, то данный турпоток имеет стабильный растущий характер с 2000 г. В 2013 г. количество выездных туристов выросло почти в полтора раза, соответственно до 2010 г. и составила 24,6 млн чел. В 2014 г. произошло незначительное падение показателей до отметки 22,4 млн чел., что было обусловлено сложной военно-политической ситуацией на Востоке Украины. Однако уже в 2015 г. показатель вырос до 23,7 млн чел. Последние три года наблюдается положительная динамика выездных туристических потоков, и в 2018 г. количество выездных туристов достигло 26,5 млн чел, что в два раза превышает показатели 2000-х годов и в 1,8 раза — показатель количества иностранных туристов, въехавших в Украину.

Анализ структуры туристических потоков указывает и на увеличение количества выездных туристов, которые при организации поездок обслуживались субъектами туристической деятельности. В структуре туристического потока этот показатель вырос с 14,1 % в 2000 г. до 28,8 % в 2010 г. и до 81,6 % в 2018 г. Количество иностранных туристов, посетивших Украину, снизилась с 18,8 % в 2000 г. до 14,7 % в 2010 г. и 1,4 % в 2018 г. Доля внутренних

туристов, обслуживаемых субъектами туристической деятельности Украины, составила 67,1 % в 2000 г. до 28,5 % в 2010 г. и 17,0 % в 2018 г. В 2010 г. произошло перераспределение в структуре рынка туристических услуг. Если в 2009 г. туристические предприятия Украины были ориентированы на обслуживание внутренних туристов, то уже с 2010 г. — на выездных. Слабый характер роста международных туристических потоков в Украину свидетельствует о том, что в процессе обеспечения устойчивого развития сферы туризма, превращения ее в высокорентабельную, интегрированную в мировой рынок отрасль, актуальными остаются вопросы соответствия нормативно-правовой базы туризма европейским стандартам, государственной политики и согласованных действий всех органов государственной и местной власти по развитию туризма, создание конкурентоспособного туристического продукта и существенного совершенствования туристической инфраструктуры.

Ключевые слова: туризм, международный туризм, туристические потоки, участники международного туризма, туристы, иностранные туристы, въездной туризм, выездной туризм, динамика туристических потоков, тенденции туристических потоков.

Objective. The purpose of the paper is to study the dynamics of international tourist flows of Ukraine, assess their current state and identify areas for improvement.

Methods. The main scientific results of the research are obtained applying a set of general scientific and special research methods, namely: abstract-logical (for determining the main tendencies and directions of optimization of international tourist flows in Ukraine), statistical method (for processing and analysis of information on the number of participants of the international entrance and outbound tourism), system analysis and synthesis (to determine the peculiarities of the development of tourist flows in Ukraine), the abstract-theoretical method (for the theoretical generalization and drawing conclusions).

Results. As a result of the study, it was found that Ukraine's tourism industry is beginning to recover its performance on the world market of tourist services. From 2015 there is a slight positive dynamics of inbound tourism. So in 2015, the number of foreign tourists was 12.4 million people, in 2016 — 13.3 million people, in 2017 — 14.2 million people, in 2018, 14.8 million people, and compared with 2014, the number of tourist arrivals increased by 16.5 % in 2018. As for outbound tourism, this tourist flow has been growing steadily since 2000. In 2013, the number of outbound tourists increased by almost 1.5 times, according to 2010 it was 24.6 million people. In 2014, there was a slight drop in the indicators to the mark of 22.4 million people, which was conditioned by the difficult military-political situation in the East of Ukraine. However, already in 2015, the figure increased to 23.7 million people. The last three years have seen a positive dynamics of outbound tourism flows, and in 2018 the number of outbound tourists has reached 26.5 million people, which is 2 times higher than in 2000's and 1.8 times higher than the number of foreign tourists who have arrived in Ukraine.

The analysis of the structure of tourist flows also shows an increase in the number of outbound tourists, who during the organization of travel were served by the subjects of tourism activities. In the structure of the tourist flow, this indicator increased from 14.1 % in 2000 to 28.8 % in 2010 and 81.6 % in 2018. The number of foreign tourists visiting Ukraine fell from 18.8 % in 2000 to 14.7 % in 2010 and 1.4 % in 2018. The share of domestic tourists serviced by the subjects of tourist activity of Ukraine amounted to 67.1 % in 2000 to 28.5 % in 2010 and 17.0 % in 2018. In 2010, the redistribution of tourist obedience market structure took place. If in 2009 the tourist enterprises of Ukraine were focused on servicing domestic tourists, then in 2010 — at the outbound ones. The weak nature of the growth of international tourist flows in Ukraine suggests that in the process of ensuring the sustainable development of the tourism industry, turning it into a highly profitable, integrated industry in the world market, questions of compliance of the legal base of tourism with European standards, state policy and concerted actions of all bodies of state and local authorities for the development of tourism, the creation of a competitive tourist product and significant improvement of tourism infrastructure.

Key words: tourism, international tourism, tourist flows, participants of international tourism, tourists, foreign tourists, inbound tourism, outbound tourism, dynamics of tourist flows, tendencies of tourist flows.

Надійшла до редакції 15.04.19